Küçük fil, büyük fil ve çimen: Süleymani'den sonra İran-ABD ve Irak

Şanlı Bahadır Koç

Öncesi

Şunu söyleyerek başlayalım, burada ifade edeceğimiz senaryolar ve ihtimaller açık kaynaklar, demeçler, aktörlerin geçmiş davranışlarına ve bir parça rasyonel olacakları varsayımına dayanıyor. Halbuki gerçek hayatta devletler her zaman rasyonel, tutarlı, dürüst, açık olmuyor. Bir örnek vermek gerekirse, Trump'ın Süleymani'yi vurma kararına sadece bunu uygulamak durumunda olanlar değil, aynı zamanda o seçeneği Trump'ın önüne koyanlar da şok oldular. Eğer Amerikan basınına yansıyanlar gerçeği yansıtıyorsa,.sadece "dolgu malzemesi" olarak koydukları seçenek birden Trump tarafından tercih edilince onlar da şaşırmış ve çaresiz kalmışlar. Belki denebilir ki, "bu da o kararı Trump'a aldıran iradenin uydurduğu bir hikayedir." Olabilir, olmayabilir. Trump yönetiminde, çevresinde ve arkasında İran'a karşı uygulanabilecek en sert politikaları savunanların olduğunu biliyoruz. Ama Trump'ın nükleer anlaşmadan çıkarak bunlarla paralel ilerlemesine rağmen İran'la savaş istemediğini söylediğinde de kendi açısından mantıklı ve dürüst olduğunu da varsayıyoruz.

İran'la savaş, elbette bunun nasıl sonuçlanacağı, bedelleri ve suresine bağlı olarak değişebilirse de, genel anlamda Trump için arzulanır bir şey değil. Neden? 1) ekonomi için belirsizlik yaratacağı, 2) petrol fiyatlarını arttıracağı, 3) halka ve tabanına verdiği Orta Doğu'daki savaşlardan çekileceği ve yenisine girmeyeceği sözüne aykırı olduğu, 4) İran'la bir savaşın çok "cephede", uzun, maliyetli, kayıplı, daha dolaylı ve kuytularda yaşanabileceği için. 5) İran büyüklüğü ve nüfusu nedeniyle işgal edilebilecek bir ülke değil. Trump için belki de en önemlisi 6) İran'ın direk konvansiyonel savaşta değilse bile asimetrik teknikler ve bölgedeki vekillerini kullanarak seçim yılındaki bir başkana çok zor, belki siyasi olarak "ölümcül" anlar yaşatabilecek olması, ya da en azından öyle bir imaja sahip olması.7) İran'la savaş ABD'nin odaklanmak istediği Çin problemi ya da tehdidine dönmesini geciktirir, zorlaştırır. Trump azil sürecini yargılama henüz gerçekleşmemiş olsa da partisini ve tabanını tamamen arkasına alarak atlatmış gibiydi. Ekonomide işsizlik rekor derecelerde düştüğü gibi, büyüme ile ilgili ciddi bir sorun görünmüyordu. Çin ile de kısmi ve geçici de olsa ticari anlaşma sağlamak üzereydi. Kısacası Trump'ın yeniden seçilme şansı yaptığı tüm yanlışlık ve abukluklara rağmen hiç de düşük değildi ve bu tür bir yola girmesini gerektirecek bir iç siyasi durumu ve gündemi yoktu.

Peki o zaman Trump Süleymani'yi öldürerek bu riski şimdi niye aldı? Belki/muhtemelen, 1) bu riski aldığının tam farkında değildi, 2) İsrail yanlısı şahin lobi ve ekipler tarafından ona

dikte ettirildi, 3) dağınık karar alma mekanizması onu bu kararın sonuçları hakkında uyar(a)madı, 4) gerçi önemli ölçüde atlatmış olsa da teknik olarak devam eden azil ve yakında başlayabilecek Senato'daki mahkeme sürecinde gündemi değiştireceğini varsaydı, ve hatta belki de 5) kısa, kolay net bir askeri başarının onu seçime daha güçlü sokacağını düşündü. 6) İran'ın kendisini zora düşürecek, gerilimi belli bir noktanın ötesine taşıyacak kapasitesi ve cesareti olmadığını varsaydı. 7) Bağdat elçiliğini basma denemesinden sonra kendisindeki ve Cumhuriyetçiler'deki "Bingazi" korkusu depreşmiş de olabilir. 8) Yönetime göre Süleymani kısa süre içinde ABD hedeflerine yönelik büyük bir eylem planlıyordu ve saldırı bunu önlemek için yapıldı. (Ama sızan bilgiler bu yöndeki istihbaratın aslında oldukça cılız olduğu yönünde.). Gerçek muhtemelen bu ihtimallerin birden fazlasından unsurlar içeriyor. Ama Trump'ın Süleymani kararı sonunda kendisi ve ülkesi için çok olumsuz sonuçlar doğurmayacak bile olsaa bu gereksiz yere alınmış bir risk gibi duruyor. Buna ihtiyacı yoktu, buna mecbur değildi.

İran'ı bu kadar sıkıştırarak tehlikeli hale o getirdi ve sık sık müzakereden ve anlaşmadan bahsetse de onlara onurlu ve makul bir çıkış bırakmayan da yine Trump oldu. ABD nükleer anlaşmadan çekildikten sonra şimdi yaşanan türden bir gerilimin kaçınılmaz değilse de yüksek bir ihtimal haline geldiği söylenebilir. İçeride ekonomik ve bunun sonucunda kısmen siyasi olarak zorlanan İran rejimi, Trump'ın savaş istemediği varsayımı üzerine onu deniz trafiği, Körfez'deki müttefikleri ve Irak'taki askeri varlığı üzerinden test etmeyi ve sıkıştırmayı uygun bir strateji olarak gördü. Bu aslında rejimin bir "boğuluyorum, ben yanarsam seni de yakabilirim" mesajıydı. Mollalar elbette rasyonelliği, kurnazlığı ve ihtiyatı tam elden bırakmadan kendi meşreplerince Trump'ın hayatını zorlaştırmak istediler. Eylül'deki Suud petrol tesislerine yönelik saldırı ve bunun cezasız kalmasıyla kendilerine güvenleri de artmış olmalı. Trump pazarlık, sıkıştırma, kol bükme ve kendi açısından avantajlı anlaşmalar yapıp bunun kamuoyu önünde rantını yemeğe inanıyor. Kendisinin değil ama rakiplerin iç kamuoyu, "racon," prestij ve onuru onun gözünde çok önemli değil.

Ekonomik olarak sıkışan İran rejiminin dize geleceğini, gelmesi gerektiğini, rasyonel olanın bu olduğunu düşünüyor. Ayrıca askeri tepki verebilecekken bundan kaçınmasının İran'a olumlu bir mesaj olarak gittiğini varsaydı. Sorun şu ki, Tahran'a geri adım atabileceği fazla teknik bir alan bırakmadı ve muhtemelen bunun farkında değil. Ekibinde de bunu ona söyleyebilecek, uyarabilecek, dizginleyebilecek kimse kalmadı. Hatta muhtemelen Pence ve Pompeo gibi isimler kulağına askeri güç kullanmaktan kaçınmanın Tahran'a zayıflık gibi göründüğünü söyleyerek onu şimdi girdiği bu yola ittiler.

Trump gibi al-vere inanan bir başkanın İran'la twitter üzerinden iletişim kurmanın ötesinde gizli bir diplomatik kanalı kurmayı becerebilmesi gerekirdi. İran rejiminde ve bir ölçüde halkında ABD'ye karşı onyıllara dayanan bir şüphe, güvensizlik ve komplo algısı var. Kendilerine göre bazı ödünler verdikten sonra girdikleri nükleer anlaşmadan Trump'ın kolaylıkla çıkıvermesi ve ulaşmayı umdukları ekonomik kazançların bir anda kaybolması rejimde ciddi bir güvensizlik yarattı. Kimse kolu açık açık bükülerek yola getiriliyor görünmek istemez. İran rejimi yıllardır kendi halkına ABD ile ilgili yaptığı propagandadan sonra bunu hiç istemez. Trump'ın bunu anlayabilecek durumda olmadığı belli. Bir muhatap ile müzakereye girecek ve anlaşacaksanız onu aşağılayarak işe başlamak muhtemelen çok akıllıca değil. Ama Trump için bu sadece dışarıda değil içeride de hemen hep denediği ve nasılsa sıksık başarılı da olduğu bir yöntem ve tarz. Önce karşı tarafın egosunu eziyor, kendi iradesini ona kabul ettiriyor ve sonra da karşı tarafı pohpohluyor. Hakkında birçok eleştiri yapılabilecek İran rejimi bu tür bir tarz ve yöntemle yola getirilebilecek en son aktörlerden biri olabilir. Tahran baştan onore edilmek, saygı görmek, eşitmiş gibi davranılmak istiyor. Büyüklüğü, tarihi ve kültürünün bunu gerektirdiğine inanıyor. "Önce burnunu sürtüp sonra anlaşalım" İran rejimi için uygun bir strateji değil muhtemelen. Trump'ınsa bu tür kültürel hassasiyetleri ve "okuryazarlığı" olmadığı açık.

Bunlar Trump'ın kusurları. İran'ın da, Trump'ın 2019'da kendisine karşı güç kullanma

imkanı ve hatta üzerinde bu yönde baskı varken bundan kaçırmış olmasını yanlış okuduğu söyleyebilir. Mollalar Trump'ın savaş konusunda isteksiz hatta korkak olduğunu, seçim yaklaşırken ekonomiyi ve dolayısıyla seçilme şansını olumsuz etkileyebilecek bir askeri çatışmadan kaçınacağını ve bunun da onlara ABD başkanını taciz etmek ve belki ödün verdirmek konusunda imkan sağladığını düşündüler. İlk iki varsayım aslında büyük ölçüde doğru ama üçüncü değil. Trump son aylarda İran tarafından fazla itilip kakıldığını ve buna izin vermenin siyasi olarak risk yaratabileceğini ve "kontrolden çıkan" İran'a ders verilmez ve caydırılmazsa seçim döneminde başının daha da ağrıyabileceğini düşünmüş olabilir. Ayrıca İranlı yanlısı grupların Bağdat elçiliğine kısmi de olsa yaptıkları işgalin yıllarca Clinton ve Demokratları Bingazi konusunda sıkıştırmış Cumhuriyetçiler ve Trump'ta ne tür psikolojik mekanizmaları harekete geçirebileceğini öngöremediler. Pence ve Pompeo Trump'ı bu konuda çok sert bir yanıt verilmezse daha ciddi, Trump ve Amerika'yı küçük düşürebilecek elçilik işgallerinin gelebileceği konusunda yönlendirmiş olabilirler. Kısacası taraflar birbirlerini yanlış okudular, kendilerince ödün verdiklerinde bunun karşıdan karşılık bulmadığına veya geri adım atacak imkanları olmadığını ve karşı tarafa sertlik yaparlarsa onu yumuşatabileceklerini düşündüler. Sonuç klasik bir tırmanma, "kim daha cesur ve sert" oyununa dönüştü.

Sonrası

Şimdi İran ABD'ye karşılığı, 1) hemen eline ne geçiyorsa atarak mı verecek, 2) bekleyip, planlayıp ölçüp biçip büyük bir darbe mi vuracak, 3) adım adım yavaş yavaş karşıdakinin tepkisini gözleye gözleye mi tırmandıracak, ya da, 4) çok az insanın beklediği gibi, biraz "bağırıp çağırıp sopa yiyip oturacak" mı? İlk etapta Bağdat'taki elçilik ve bazı üstlere yapılan sınırlı taciz atışları geldi. Sonrasında da iki askeri üsse atılan on küsur sayıda füze. Bu ikinci saldırı saatler öncesinden Bağdat yönetimine, hem Amerikalılardan farklılıklarını göstermek için ama muhtemelen asıl can kaybı olmasın diye bildirildi. Bu saldırıda görüldü

ki, İran'ın hedefleri nokta olarak vurma yeteneği oldukça gelişmiş. Bu Suud tesislerine yapılan saldırıda da görülmüştü ama o tam sahiplenilmediği için yine de net değildi. Artık açık. Bu Amerikalıları oldukça tedirgin edecek bir durum olmalı. İran Irak'taki ve belki yakın başka ülkelerdeki birçok Amerikan üs, elçilik vs hedefi vurup önemli kayıplar verdirebilir. Ama ayrıca şunu da gördük ki İran açıkça üstlenerek Amerikalı öldürmeye çok istekli ya da hazır değil. Şimdi bu saldırıdan sonra İran intikamını aldığını iddia edecek mi? Yoksa bu sadece başlangıç ve ilk raund mu? Süleymani'nin önem ve rütbesi düşünüldüğünde İran'ın şimdiye kadarki cevabı oldukça sınırlı kalıyor. Hatta bir bakış açısına göre bu kadar sınırlı, cılız ve "kansız" bir karşılıkla yetinilirse bu rejimin (ya da belki sadece Hamaney'in) meşruiyetine zarar verir. Ama fazla zorlamanın da riskleri olacağı açık. Mollalar içeriye ve dışarıya, 1) generalin "kanının yerde kalmadığını", inikamının alındığını göstermek, 2) benzer saldırıları caydırmak, ama ayrıca 3) fazla ileri giderek rejimi ve/veya hayatlarını tehlikeye atmamak isteyeceklerdir. Üslere atılan füzelere ABD'nin askeri karşılık vermeyeceğine dair bir görüntü var. Ama henüz olaylar çok yeni olduğu için bu tespite bile ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Şimdi İran'ın bu askeri beceri açısından aslında etkileyici ama karşı tarafı kayba uğratmadığı için normade "kesmemesi" gereken hamleyi içerde halkına "allayıp pullayıp" "intikamımız alındı" diyerek satmaya çalışıp çalışmayacağını izlemek ilginç olacak.

Önümüzdeki dönemde İran vekilleri üzerinden ABD ve müttefiklerini vurma yönünde planlar ve hazırlıklar yapacaktır. Ama düğmeye basıp basmamaya karar vermesi kolay olmayacak. Çünkü eskiden bu tür eylemleri kolaylıkla sahiplenmeyebiliyorken "yeni dönemde" artık bu çok inandırıcı olmayacak, hem "dünya" hem de ABD'nin kendisi bu eylemlerin ardında İran olduğunu düşünecek. Aynı şey kısmen ABD için de geçerli, onun da İran'ın içinde gerçekleştirilen her eylemin arkasında olduğu düşünülecek. Şimdi bu durum bir ihtimal karşılıklı bir caydırıcılık ve bir tür "dehşet dengesi" yaratabilir. Ama bazı komplikasyonlar da akla gelmiyor değil. Örneğin, 1) İran'ın vekilleri uygulamak değil ama gerektiğinde hazır

olmak için hedef tespit ettikleri ve prova yaptıklarında ABD bunu tespit ederse gerçekleşmek üzere olan bir eylemi engellemek ya da caydırmak için ön alabilir mi? Ayrıca, 2) İsrail, Suudlar ve BAE'nin de, a) doğru yanlış istihbaratla ABD'yi bu yönde "beslemesi" ihtimali göz ardı edilemez. Hatta özellikle İsrail'in ("false flag") operasyonlar düzenleyerek ABD'yi İran'la çatışmaya sürüklemek istemesi imkansız olmayabilir. Böyle dedik ama Süleymani'nin vurulmasından bu yana Suud-BAE ikilisinin düşük profilli ürkek tavrı da ilgi çekiyor. Bu ikili askeri bir çatışmada ilk hedeflerden biri olabileceklerini biliyorlar. Özellikle İran'ın bu kadar kızgın olduğu bir dönemde "çok göze batmak istememeleri" anlaşılır. Ayrıca ikisi de "Trump'ın ipiyle kuyuya inilemeyeceğini" anladılar gibi. Eylül'deki Suud petrol tesisleri saldırısını Trump'ın adeta görmezden gelmiş olması onlar için şok edici olmuş olmalı. Son dönemde BAE Yemen'den çekilmeye başladı, Suudlar da Hutsilerle müzakereye başladılar, Katar'la barışma yoluna girdiler ve İran'la Irak üzerinden ve belki başka yollardan diyalog aradılar. Bir de unutmayalım, ucundan da olsa piyasaya açılan Aramco'nun kuyu ve tesislerinin üzerinde ciddiyeti kanıtlanmış koca bir İran füze gölgesi var artık. İran'la hem savaş ama aynı zamanda Körfez'de uzun zamana yayılmış bir askeri gerilim (bir yandan petrol fiyatlarını arttırsa da) bu ülkeler için ciddi fiziki ve ekonomik risk demek.

İran'ın hem gururunu içeride ve dışarıda kurtaracak kadar büyük, hem de ABD'nin kendisine rejimi tehlikeye atacak çapta vurmasını gerektirecek kadar tehlikeli olmayan adımlar atmak zorunda. Karşılık yumuşak ve küçük olursa "racon yara alır," fazla ileri gidilirse rejimin kellesi uçabilir. Kısa vadede Süleymani'nin öldürülmesinin rejimin içerideki problemlerini bir ölçüde de olsa savuşturduğu söylenebilir. Cenazeye katılım tamamen kendi iradeleriyle olmasa da milyonları sokaklara topladı bu atmosferde İran'lı muhaliflerin sokağa çıkıp protesto gösterilerine katılmaları psikolojik ve fiziken oldukça zorlaştı. Çünkü bu durumda rejimin eskisinden de hızlı ve sert tepki vereceğini biliyor olacaklar. Önümüzdeki ay yapacak yapılacak seçimlerde reformcuların güç kaybetmesi beklenir. Ama

Süleymani'nin rejime sağlayacağı iç soluklanma imkanının ne kadar süreceğini de tam bilemeyiz. Mesela 6 ay sonra durum değişmiş olabilir mi? Özellikle de yenileri gelecekmiş gibi görünen ambargolarla halkın tahammülü daha da zorlandığında? ABD ile gerilim askeri anlamda yükselir ve bir tür savaş başlarsa bunun muhalefet ve rejimin meşruiyetine nasıl ve ne kadar etki edeceğini şimdiden bilmek kolay değil. İran halkı aptal ve cahil değil. ABD'ye Süleymani'ye karşı orantılı bir karşılık vermenin çok zor olduğunu görüyor olmalı. Ayrıca Süleymani'nin popülaritesi rejiminkinden yüksek olsa da sonuçta kendisi halk arasında çok da desteklenmediği düşünülen pahalı, gereksiz ve lüks gibi görünen dış maceraların yüzü ve sembolüydü.

Aynı şekilde saldırı ile beraber Irak'taki İran aleyhtarı havanın da ne kadar derece ve süre için dağılacağı da önemli bir soru. Bir süre için Amerikan aleyhtarlığı İran'a duyulan tepkinin önüne geçmiş olabilir. Ama acaba sonra bu değişebilir mi? Burada paradoksal bir duruma dikkat çekelim: Halkın giderek daha çok isyan ettiği mevcut Irak siyasi sistemi ve aktörleri elbette ABD işgalinin ürünü. Ama aynı zamanda bunlar üzerinde İran etkisi de daha fazla. Irak'taki Amerikan kuvvetlerinin geleceği önümüzdeki dönemin en önemli konularından biri olabilir. Meclis'in aldığı karar uygulamaya geçebilecek mi? Geçerse ABD ne kadar sürede, hangi şartlarda ve geride ne bırakarak çekilecek? ABD çekilmeye ne kadar ve nasıl direnecek? Önünde bazı seçenekler olabilir: 1) Çekilme sürecini zamana yayıp bu arada mevcut siyasi aktörleri zayıflatıp kendisine daha az karşı bir Irak yaratmaya çalışmak, 2) Irak'ı müeyyidelerle tehdit etmek, 3) "git" çağrılarını duymazdan gelmek, 4) IŞİD'in hortlaması ile kendine tekrar ihtiyaç duyulacağını ummak, 5) kuzeye Kürt bölgesine çekilmek, 6) çekilirim ama İran da giderse" diye şart koşmak, 7) Irak'ı bölmek, veya 8) karıştırmak veya 9) (bu ne kadar mümkün tam bilemiyoruz ama) son 17 yılda yetiştirdiği kendisine bağlı olabilecek güvenlik güçlerine darbe yaptırmak, 10) İran yanlısı Şii grupları lider ve üslerine operasyonları sıklaştırarak yıldırmaya çalışmak, 11) "istenmediğim yerde durmam" diyerek çekilmek ama belki bunun için 12) petrol ve diğer yatırımlar konusunda

garantiler istemek. Düşünülürse belki başkaları da eklenebilir ama liste ne kadar uzun olsa ve "Allah'tan umut kesilmez"se de Irak'ta ABD için yolun sonuna yaklaşıldığı hissi yine de epey güçlü. Iraklılar doğal olarak bir İran-ABD sıcak ya da soğuk savaşının gerçekleştiği (esas) cephe olmaktan ürküyorlar. Ve çok iddialı olmadan söylersek, ABD ile İran arasında tercih yapmak zorunda kalırlarsa ABD'yi tercih etmeyecek gibi görünüyorlar. Önümüzdeki dönemde zaten bir parça toparlandığı söylenen IŞİD'in tekrar hortlaması hiç sürpriz olmaz. Amerikan istihbarat, lojistik ve ateş gücünün ülkeyi terk etmesi, Irak güvenlik güçlerinin kendilerine tam güvenememeleri, Iraklı Şii grupların birbirlerine düşmesi ve belki de bazı dış aktörleri el altından örgütü desteklemeleri sayesinde IŞİD tekrar serpilmek için fırsat bulabilir.

Krizin olası bir etkisi de İran'ın nükleer anlaşmanın içinde ne kadar, ne süre ve hangi şartlarla kalacağı üzerinde olabilir. İran kendini anlaşmanın tamamen dışına atabilir mi? Tahran ambargoları delme konusunda Avrupalılar'dan şimdiye kadar gördüğünün ötesinde "şefkat görebilir" mi? Daha genel anlamda, aldığı bu darbe İran'a güvenliğini sağlamanın yolunun, tüm bedel ve risklerine rağmen, nükleer silahtan (ya da kapasiteden) geçtiğini düşündürtebilir mi? Nükleer konunun dışında krizle beraber İran askeri alanda Çin ve Rusya ile giderek daha yakın olmak isteyebilir. Bu arada Çin de petrol fiyatlarının artışından rahatsız olsa da ABD'nin bu bölgede meşgul olup kendisine karşı tam yoğunlaşamamasından memnun olabilir.

ABD: İlk başta saydığımız nedenlerle krizin derinleşmesinin Trump'ı güçlendirmesi bize çok kolay görünmüyor. Olur da askeri çatışma uzar ve şiddetlenirse Demokratlar kararın mazereti olan ivedi tehdidin gerçekliğini deşmeye çalışabilirler. Ayrıca ne kadar başarılı olabilirler bilinmez ama Trump'ın güç kullanma yetkisini sınırlamaya çalışabilirler. Kayıpların olduğu bir çatışma Trump'ın tabanındaki şahin ve hiç de öyle olmayan unsurları ayrıştırabilir. Bu arada Süleymani'nin vurulması, daha doğrusu bu kararın alınma şekli ABD

güvenlik karar alma sürecinde de ciddi bir sıkıntı olduğunu kanıtladı. Kararın, doğru veya yanlış olup olmaması bir yana, standart 1) tartışma, 2) hesap, 3) hazırlık, 4) Kongre ve 5) müttefiklerle danışma/haber verme, 6) alandaki personelin güvenliğinin güçlendirilmesi gibi en basit adımların atlanarak alındığı anlaşılıyor. Normal şartlarda Amerika gibi bir devletin bu tür büyük bir kararı almadan önce bunun kısa/uzun dönem, birincil/ikincil, direk/dolaylı sonuçlarını, getirisini/götürüsünü titiz bir şekilde etüt edip karar alıcıların önüne koyması beklenir. Ancak Trump ile beraber, geçmişte Irak savaşı gibi birçok felakete yol açmış ya da onları engelleyememiş olsa da iyi kötü giden bu sistemin ciddi şekilde hasara uğradığı hatta bazılarına göre ortadan kalktığı söyleniyor.

İsrail için Süleymani önemli bir hasımdı ve ortadan kaldırılmasından mutsuz değildir. Kararın alınmasında kendisi veya lobisinin ne kadar etkili olduğu çok açık değil. Ama Pompeo-Pence ikilisinin İsrail ile koordine etmeden böyle bir şey için bastırmış olmaları yüksek ihtimal değil. Öte yandan Hizbullah'ın da dahil olacağı ve İsrail'e de saldırılacak bölgesel bir çatışmanın İsraililer için arzulanır bir şey olduğunu söyleyemeyiz. Bu çok sayıda İsrailli'nin hayatını olumsuz etkileyebilir. Ayrıca yurtdışında artan terör tehdidiyle tedirgin olmalarına neden olabilir. Ama (çok günahını almayalım ama) Netanyahu içinde bulunduğu hukuki ve siyasi zorlukları aşmak için Hizbullah ve İran'la çatışmayı uygun bulabilir.

Krizin derinleşmesi ve uzaması Suriye'de İran'ın Beşar Esad'a yardımcı olma kapasitesi ve isteğini azalabilir. Başı ABD ile dertte olan bir Tahran sınır ötesindeki güçlerini artık büyük ölçüde ABD'yi rahatsız etmek için kullanmak isteyecektir. Irak'tan ABD'nin askeri varlığının çekilip çekilmeyeceği ya da kuzeye taşınması ihtimali Suriye'de PKK'ya verdiği desteğin şekil ve derecesini de etkileyecektir. Şu an görünen Bağdat'ta sorun yaşayan ABD'nin Trump'la veya sonrasında bölgede Kürtlere daha fazla dayanmak zorunda kalabileceği. Ancak hem PKK hem Iraklı Kürtler ABD'ye ne kadar güvenebilecekler? ABD'nin bölgedeki

askeri varlığının geleceğinin belirsizleştiği bir dönemde Iraklı Kürtler İran'la, Suriyeli Kürtler de Şam ve Rusya ile bozuşmaktan kaçınacaklardır. Iraklı Kürtler bu yaralı ve kızgın döneminde İran'ın gazabını çekmemek, Bağdat'la belli bir ilişkiyi korumak ve Amerika'nın niyetlerini çözmeye çalışmak durumundalar. ABD kuzeye gelir ve olur da Kürt devletine oynarsa buna karşı koyacak değiller elbette. Ama özellikle Trump tekrar kazanırsa ona güvenebilirler mi?

Rusya, saldırı nedeniyle, 1) petrol fiyatları yükseldiği, 2) İran'ın kendisine olan ihtiyacı artacaığı, 3) ABD'nin Irak'taki pozisyonu zayıflayabileceği için memnun olmalı. 4) Başı dertte olan bir İran Suriye'de Rusya için daha zayıf bir rakip olur. Ama ABD'nin tek taraflı dramatik ve başarılı askeri güç kullanımı da onu tedirgin etmiş olabilir. Ayrıca gerilimin tırmanması ve İran rejiminin tehlikeye girmesi de Putin'in isteyeceği bir şey olmaz. Moskova bu krizden herkesle konuşabilen, pazarlık yapabilen, hemen herkesin arasını iyi tutmak istediği aktör rolü daha da perçinlenerek çıkabilir.

Kriz Türkiye için ne anlam ifade ediyor? İlk akla gelen sonuçlar ABD'nin Türkiye'nin gönlünü hoş tutma ihtiyacının en azından bir süre ve bir derece artabileceği. Irak'tan ayrılmak zorunda kalabilecek bir ABD için İncirlik'in önemi artabilir. Türkiye'ye yönelik sert ambargo tehditlerinin azalmasını bekleyebiliriz. Eğer Amerika Irak'tan kovulursa o zaman Suriye'de PKK'yı desteklemesi de oldukça güçleşir. Önümüzdeki dönemde hem İran hem ABD Türkiye'yi kendi yanlarına çekmek ya da en azından öbür tarafa geçmesini önlemek isteyeceklerdir. Bunlar ancak altını çizelim kısa vadede ve ilk göze çarpan muhtemel sonuçlar. Sonra işlerin renginin değişme ihtimalini bir kenara yazalım. Krizin Türkiye için olumsuz bazı sonuçları da olabilir. Örneğin ABD Irak'ın kuzeyine çekilip burada Kürtlerin bağımsızlık hayallerini tekrar canlandırabilir. ABD'nin Kuzey Iraklı Kürtleri ve PKK'yı bir araya araya getirme çabalarına da tanık olabiliriz. Amerika "Irak bana yar olmuyorsa kara toprağın olsun" mantığıyla bu ülkenin karışmasını isteyebilir ve belki bu yönde çaba da saf

edebilir.

Sonuç: İran Süleymani'yi kaybetti, buna açık ve büyük bir askeri karşılık vermesi de çok kolay değil ama saldırı sonrasında bölgeden ABD'yi "gönderme" konusunda kısmen umutlandı. İran da Trump da savaş istemiyor ama tarihte buna rağmen çıkmış çok savaş var. Tarafların arasında diyalog yok, kültürel ve psikolojik önyargılar var. Trump'ın tarzı İran'la diyalog için çok uygun olmayabilir. Buna rağmen bu krizle taraflar savaşa nasıl sürüklenebileceklerini de görmüş oldular. Bu belki onları artık daha özenli olmaya sevk edebilir. Trump'ın ekibinde İran'la diyalogu kurup yönetebilecek kimse olmaması önemli bir handikap.